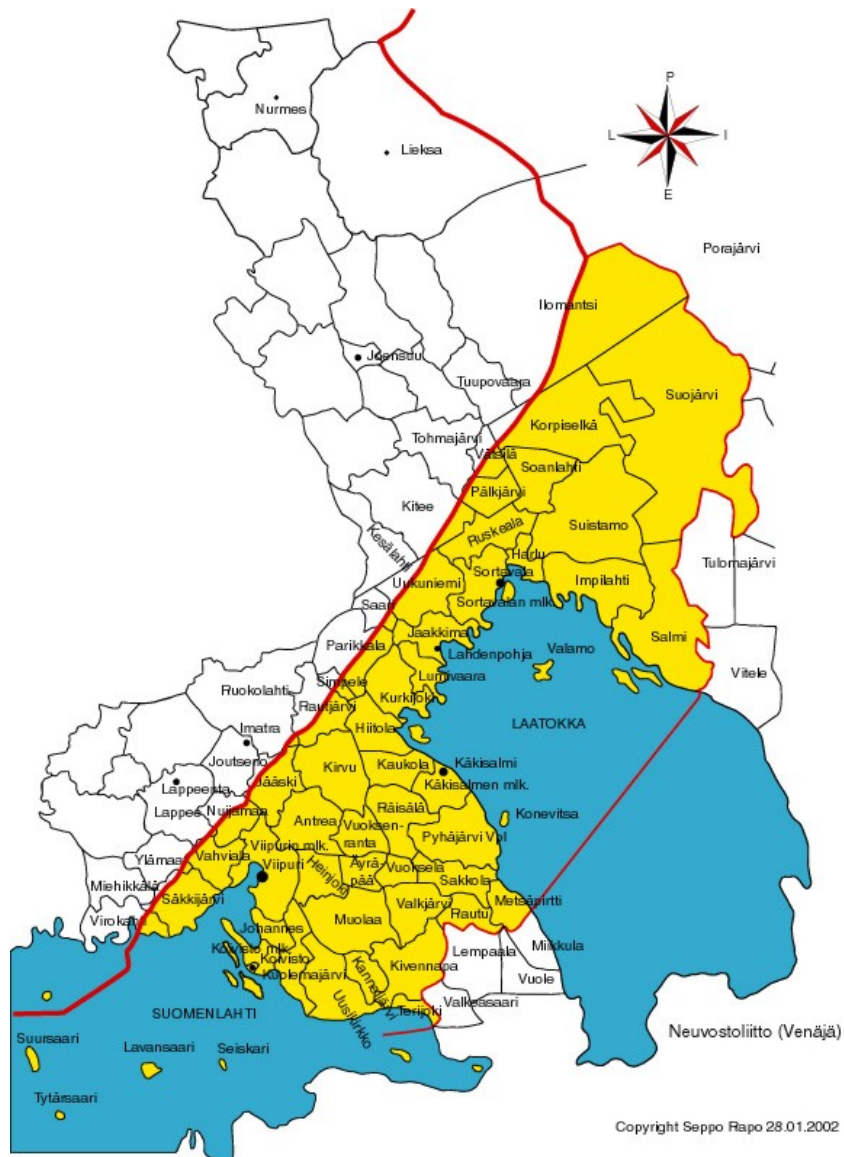

KARJALAN EVAKOT

Venla Karppinen
Kastellin koulu 9D
10.3.2013
Opettaja: Maija Karjalainen-Jokela

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Historiallinen tausta	3
2.1. Hitlerin suunnitelmat	3
2.2. Talvisodan aika	3
2.3. Tie jatkosotaan	4
2.4. Siirtolaisten sijoittaminen	5
3. Karjalaisten kohtalo	6
3.1. Evakkojen pakomatka	6
3.2. Sijoittuminen Suomen puolelle	7
4. Karjalaisten kokemukset evakkomatkasta ja siirtolaisuudesta	8
4.1. Ensimmäinen evakkomatka	9
4.2. Paluu Karjalaan	11
4.3. Lopullinen lähtö	11
5. Loppupäätelmät	13
6. Lähteet	16

1. Johdanto

Suomi joutui talvisodan seurauksena vuonna 1940 luovuttamaan Karjalan alueen Neuvostoliitolle. Useiden meidän esi-isät lähtivät tuolloin evakkoon kotiseuduiltaan. Elämä uudessa ympäristössä ei aina ollut helppoa. Kaikki omaisuus oli jätetty Karjalaan, ei ollut työtä, maata eikä kotia. Jatkosodan aikana Suomi miehitti Karjalan takaisin, minkä seurauksena useimmat karjalaiset lähtivät takaisin tuhotulle kotiseudulle. Siellä he eivät kuitenkaan kauan ehtineet olla, kun uusi, lopullinen lähtö oli edessä. Karjaiset asettuivat Suomen puolelle ja aloittivat elämänsä alusta. Se ei ollut helppoa, mutta muuta vaihtoehtoa ei ollut.

Kuten jo totesinkin, keskuudessamme on useita, joiden sukujuuret ovat peräisin Karjalasta. Varmasti meitä kaikkia kiinnostaa, millainen on esi-isiemme kohtalo ollut. Miten karjalaiset lähtivät evakkoon ja minne heidät sijoitettiin? Millaisia menetyksiä he joutuivat kokemaan ja miten heidät otettiin vastaan? Itse olen myös karjalaista alkuperää, sillä isäni äiti Liisa Karppinen o.s. Sinkkonen ja äitini isä Mauri Koivunen, ovat kotoisin Karjalasta. Heidänkin perheensä jättivät tuolloin kotinsa ja lähtivät evakkoon. Niinpä halusin selvittää sukuni historiaa ja yhdistää sen samalla Suomen historian merkittävimpiin aikakausiin, 1930-luvun lopusta 1940-luvun loppuun. Halusin myös saada tietoa siitä, mitä isovanhempani ovat joutuneet kokemaan ollessaan minun ikäisiä ja millaista elämä yleensä on tuohon aikaan ollut.

2. Historiallinen tausta

2.1 Hitlerin suunnitelmat

Saksan johtoon vuonna 1934 noussut Adolf Hitler sai Euroopassa aikaan suuria mullistuksia.

Vuosi 1939 muutti merkittävästä Euroopan voimasuhteista. Saksa oli hankkinut Hitlerin johdolla viimeisten vuosien ajan arjalaiselle ”herrakansalle” lisää elintilaa eli ”lebensraumia” yhdistämällä saksankielisiä alueita Kolmanteen valtakuntaan. Länsivaltojen noudattama myöntöväsyyspolitiikka loppui keväällä 1939, kun Hitler lupausistaan huolimatta miehitti Tšekkoslovakian. Sen jälkeen hän alkoi esittää vaatimuksia koskien ns. Puolan käytävää, joka jakoi Saksan valtion kahteen osaan. Sodan uhka alkoi olla ilmassa, kun Ranska ja Iso-Britannia ilmoittivat aloittavansa sodan Saksaa vastaan, jos se hyökkäisi Puolaan. Sitten tapahtui jotain odottamatonta: 23.8.1939 Saksa ja Neuvostoliitto ilmoittivat allekirjoittaneensa Moskovassa hyökkäämättömyyssopimuksen, jonka mukaan päävihollisina pidetyt valtiot lupasivat olla ryhtymättä

toistensa vastaisiin sotatoimiin. Todelliset syyt hyökkäämättömyyssopimuksen solmimiseen olivat kuitenkin aivan toisenlaiset. Kumpikin osapuoli katsoi hyötyvänsä sopimuksesta: Saksa välttyisi joutumasta kahdenrintaman sotaan ja Neuvostoliitto puolestaan saisi lisää aikaa puna-armeijansa vahvistamiseen. Sopimukseen liittyi myös salainen lisäpöytäkirja, jossa nämä valtiot jakoivat itäisen Euroopan etupiireihin. Saksa saisi Länsi-Puolan, Neuvostoliitto puolestaan Baltian maat, Suomen ja Itä-Puolan etupiiriinsä. Syyskuun 1. päivänä Saksa hyökkäsi Puolaan. Länsivallat julistivat sodan Saksalle ja toinen maailmansota oli alkanut.

2.2 Talvisodan aika

Neuvostoliitto valloitti etupiiriin mukaisesti Itä-Puolan ja painosti Baltian maat luovuttamaan tukikohtia. Lokakuussa oli Suomen vuoro: suomalaiset kutsuttiin neuvotteluihin Moskovaan, joissa kävi ilmi, että Neuvostoliitto vaatii Suomelta alueluovutuksia, koska se kokee Leningradin kaupungin aseman turvattomaksi, mikäli Saksa hyökkäisi Suomen kautta Neuvostoliittoon. Suomi ei tähän kuitenkaan suostunut, minkä seurauksena Neuvostoliitto katkaisi välit Suomen kanssa. Suomessa alettiin valmistautua sotaan; Mannerheim-linja oli rakennettu ja reserviläiset kutsuttu aseisiin. Rajaseudun tuntuman asukkaita kehoitettiin siirtymään pois Kannakselta ja jo ennen sodan syttymistä evakkoja oli kaikkiaan 45 000. Viimeinen kimmoke sodan syttymiselle olivat ns.

Mainilan laukaukset. Neuvostoliitto järjesti lavastuksen, jossa se syytti Suomea tämän ampuneen tykillä Neuvostoliiton puolelle. Näin Neuvostoliitto sai syyn irtisanoa hyökkäämättömyyssopimuksen ja hyökkäsi Suomen puolelle 30.11.1939. Talvisota oli alkanut.

Yhtenäisestä ”talvisodan hengestä” ja Neuvostoliiton sotilaiden kokemattomuudesta talveen huolimatta, suomalaiset jäivät sodassa alakynteen. Kovan taiston seurauksena Suomi joutui lopulta taipumaan ja rauha solmittiin 13.3.1940. Rauhanehdoissa Suomi määrättiin luovuttamaan Neuvostoliitolle Karjalan Kannaksen, Laatokan Karjalan, Sallan-Kuusamon alueen ja Kalastajasaarenon alueen Petsamossa. Lisäksi Hankoniemi tuli vuokrata Neuvostoliiton tukikohdaksi 30 vuodeksi. Tämän seurauksena noin 420 000 karjalaista joutui lähtemään kotiseudultaan.

Talvisodan päättymisen jälkeen Suomessa alkoi vaikea välirauhan aika. Rauhansopimus aiheutti katkeruutta ja ympäröivä ilmapiiri oli painostava Suomen jäädessä Saksan ja Neuvostoliiton väliin puristuksiin. Lisäksi sodan uhreja oli autettava ja aloitettava jälleenrakennus. Myös karjalainen siirtoväki piti asuttaa nopeasti. Asuntopulan takia eduskunta sääti pika-asutuslain, jonka mukaan kaikkien talojen tuli ottaa vastaan evakkoja, mikäli heille vain mahtui. Evakoille pyrittiin löytämään myös tiloja eri puolilta Suomea, sillä useimmat heistä olivat tottuneet viljan viljelyyn ja karjan kasvatukseen. Suurin osa heistä oli joutunut jättämään kaiken omaisuutensa vihollisen puolelle, mistä syystä valtio maksoi heille noin 40 %:n korvauksia. Katkeruutta ja surua korvaukset eivät kuitenkaan poistaneet.

2.3 Tie jatkosotaan

Saksa kiinnostui Suomesta kesän mittaan 1940. Se suunnitteli hyökkäystä Neuvostoliittoon ja halusi Suomenkin osallistuvan siihen. Suomi pelkäsi Neuvostoliiton uutta hyökkäystä ja alkoi yhteistyöhön Saksan kanssa ostaen sieltä aseita. Kun Saksan ”operaatio Barbarossa” eli hyökkäys Neuvostoliittoon käynnistyi 22.6.1941, ilmoitti Hitler Suomen olevan liitossa Saksan kanssa. Suomi kiisti asian, mutta Neuvostoliitto aloitti kuitenkin Suomen pommitukset 25.6. ja jatkosota alkoi. Tällä kertaa suomalaiset olivat paremmin varustettuja ja etenivät nopeasti entisen rajan yli Neuvostoliiton puolelle. Vuoden 1942 alkupuolella sodassa alkoi asemasotavaihe, joka kesti vuoteen 1944 asti. Suurin osa karjalaisista evakoista, noin 70 % eli 280 000, palasi tuolloin

riemuissaan takaisin kotiseudulle ja aloitti tuhotun kotinsa uudelleenrakennuksen ja maanviljelyn. Asemasotavuosina Saksa kärsi raskaat tappiot, minkä seurauksena suomalaisten usko voittoon alkoi hiipua.

Suomen jatkosodan jälkeen Neuvostoliitolle luovuttamat alueet.

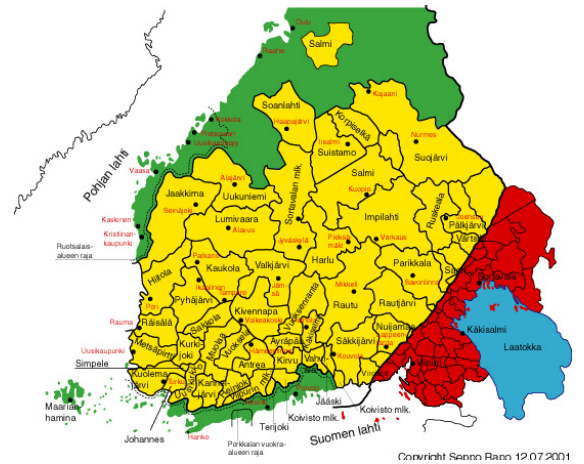
Keväällä 1944 Neuvostoliitto aloitti suurhyökkäyksen Karjalan Kannaksella. Presidentti Ryti oli luvannut Saksalle, ettei Suomi tekisi Neuvostoliiton kanssa erillisrauhaa, mutta muuta vaihtoehtoa ei enää ollut. Ryti erosi ja presidentiksi tuli Mannerheim, joka teki rauhan Neuvostoliiton kanssa. Rauhanehdot olivat tällä kertaa vielä raskaammat; talvisodassa menetettyjen alueiden lisäksi tuli luovuttaa Neuvostoliitolle Petsamo, vuokrata Hankoniemen sijasta Porkkala, maksaa 300 miljoonan dollarin sotakorvaukset, lakkauttaa fasisistiset järjestöt, kuten Lotta Svärd, ja muun muassa karkottaa Suomen alueella olevat saksalaiset sotilaat, mistä aiheutui Suomelle vielä Lapin sota. Liittoutuneiden valvontakomissio saapui

vuosiksi 1944–1947 Suomeen valvomaan rauhanehtojen toteuttamista. Kotiseudulle palanneet karjalaiset joutuivat lähtemään uudelleen evakkoon. Vaikka evakuointisuunnitelmaa ei ehditty tällä kertaa laatia ja evakkoon lähdettiin suin päin, väestön siirto onnistui paremmin kuin talvisodassa.

2.4 Siirtolaisten sijoittaminen

Siirtolaisia oli sodan päätyttyä noin 430 000 eli 11 % maan asukkaista. Karjalaisia heistä oli 407 000 ja loput 23 000 olivat kotoisin Petsamosta, Sallasta ja Kuusamosta. Sodan runtelemassa maassa heidän sijoittamisensa oli vaikeaa. Suurissa kaupungeissa se aiheutti huutavan asuntopulan ja osa perheistä joutuikin asumaan väliaikaisesti pommisuojuissa. Karjalaiset sopeutuivat kuitenkin lopulta hyvin ja alkuvieroksunnan jälkeen heidät hyväksyttiin tasavertaisiksi paikkakuntalaisiksi. Eduskunta sääti vuonna 1945 maahankintalain, jonka mukaan maatilain, asuintontin tai kalastustilan Karjalassa omistaneille tuli hankkia korjaavat tontit ja tilat Suomen uusien rajojen sisältä. Heidä oli Karjalan evakoista noin 56 %. Maata jouduttiin hankkimaan valtion, kuntien, yhtiöiden ja yksityisten lisäksi myös pakkotoimin, mikä aiheutti närää paikallisten asukkaiden kanssa ja lisäsi osaltaan siirtolaisvihaa. Asuttamista hankaloitti myös niin sanottu ruotsalaispykälä, jonka mukaan suomenruotsalaisilta alueilta maata ei saanut lunastaa siirtolaisille. Tämä vaikeutti kalastustilojen luomista ja siksi karjalaiset kalastajat olivat yksi eniten vääryyttä kärsineistä siirtolaisjoukoista.

Evakkojen sijoittamisen pohjoisrajana pidettiin Haapamäki-Kajaani – linjaa, mutta vapaaehtoisia karjalaisia siirrettiin kyllä pohjoisemmaksikin. Heidät pyrittiin sijoittamaan yhtä kauaksi Suomen suurista kaupungeista, Helsingistä ja Jyväskylästä, kuin heidän tilansa olivat sijainneet Viipurista ja Sortavalasta. Siirtoväen sijoittamisessa pyrittiin huomioimaan myös se, että samalta paikkakunnalta kotoisin olevat pääsisivät asumaan toistensa lähellä ja että uusi kotipaikka vastaisi taloudellisesti, luonnoltaan ja liikenneyhteysiltään entistä kotiseutua mahdollisimman paljon. Siirtoväkeä siirtyi eniten Hämeen, Uudenmaan, Turun, Porin ja Kuopion lääneihin.

Ohessa kartta karjalaisten sijoittumisesta Suomen alueelle vuoden 1945 maahankintalain mukaisesti.

3. Karjalaisten kohtalo

3.1 Evakkojen pakomatka

Talvisodan sytyttyä rajaseudun karjalaiset lähtivät evakkoon pikavauhtia. Kaikki oli jätettävä, muuta ei voinut ottaa mukaan kuin sen, minkä jaksoi kantaa. Joukkoevakuoinnin huonon suunnittelun takia kaikki itäisimpien kylien asukkaat eivät ehtineetkään lähteä,

vaan he joutuivat sotavangeiksi. Sisempänä Karjalassa lähtö ei ollut yhtä kiireinen, mutta sielläkin suurin omaisuus oli jätettävä. Eduskunta säätöi kesäkuussa 1940 pika-asutuslain, jonka nojalla suuri osa karjalaisista viljelijöistä sai oman tilan. Eduskunta säätöi myös korvauslain, mutta uuden sodan sytyttyä näiden molempien lakien toteuttaminen jäi käytännössä kesken.

Jatkosodan alku oli Suomen sotamenestyksen parhaita. Kun Karjala syksyyn mennessä oli vallattu, karjalaiset alkoivat odottaa paluutaan takaisin kotikonnuilleen. Paluumuutto huipentui keväällä 1942. Toisin kuin muu siirtoväki, karjalasten muuttohalukkuus oli erittäin korkea ja pika-asutustilan saaneista vain vajaa tuhat jäi uusille asuinsijoilleen. Sota oli hävittänyt monen kotitalon ja niinpä paikan päällä aloitettiin kuumeinen jälleenrakennus. Pellot kylvettiin ja asemasotavuosina elämä vakiintui uudelleen. Kun Neuvostoliitto helmikuussa 1944 julisti rauhanehtonsa, karjalaisille oli selvää, että heidän kotikuntansa olisi taas suuressa vaarassa.

Karjalan kansanedustajat, erityisesti maalaisliittolaiset, aloittivatkin jyrkän vastarinnan Moskovan rauhan rajojen palauttamista vastaan. Myös Karjalan Liitto vastusti armeijan vetäytymistä talvisodan rauhan rajoille. Asian kiteytti kansanedustaja Eemil Luukka toteamalla, ettei Karjala saanut olla kauppahinta maan itsenäisenä säilymisestä. Koska Suomi ei suostunut luovuttamaan alueita suosiolla, Neuvostoliito otti ne pakolla, eikä kesän 1944 suurhyökkäyksen jälkeen suomalaisia enää tarvinnut taivutella luovuttamaan alueita. Karjalaiset olivat kuitenkin aloittaneet toukokuun lopulla luonteensa omaisesti niin kuin mitään vaaraa ei olisikaan. Kesäkuun 9. päivä 1944 teki tälle kuitenkin pikaisen lopun. Karjalaisten lopullinen evakkotaival oli alkanut.

3.2 Sijoittuminen Suomen puolelle

Alustavia evakointisuunnitelmia oli tehty jo vuosina 1942 ja 1943, mutta ne oli tehty tilanteessa, jolloin tietoa sodan lopputuloksesta ja Karjalan tulevaisuudesta ei ollut. Kannaksella väestö joutuikin käytännössä maantielle ilman ennakkovaroitusta eikä juna- ja autokuljetuksiin ollut mitään mahdollisuuksia. Joukkojen alta karjalaiset pelastuivat vain hevosen ja tiheän tieverkon ansiosta, joka mahdollisti sen, etteivät

joukot ja evakot kulkeneet samoja pääväyliä. Eräitä pommituksia lukuun ottamatta evakuointi onnistui hyvin, mutta materiaalitappiot sen sijaan olivat huomattavat. Tämän kesäevakuoinnin aikana lähes 260 000 karjalaista muutti muualle Suomeen. Määrää suurensi vielä se, että väestöä siirrettiin myös tulevan rajan länsipuolelta. Keski-Karjalan väestö sen sijaan lähti evakkoon vasta välirauhan solmimisen jälkeen syyskuussa. Huomattava osa karjalaisista löysi itsensä syksyn lopulla Pohjanmaalta.

Koska kukaan väestönsiirrosta vastaava ei pystynyt sanomaan, kuinka paljon evakuoitavia loppujen lopuksi tulisi olemaan, karjalaiset päätettiin viedä mahdollisimman kauas rintaman alta. Evakuoinneille haluttiin varata myös suurten kaupunkien ympäristöt pommitusten varalta ja niinpä yli 100 000 evakkoa oli pohjalaisten asutettavana vuoden 1944 lopulla.

Evakot joutuivat asumaan aluksi toisten nurkissa selviytyäkseen talven yli.

Elokuussa 1944 valmistui ensimmäinen siirtoväen tulevaisuuteen viittaava laki, kun eduskunta sääti viljelysmaiden väliaikaisesta vuokrauksesta evakoille. Erityistä on se, ettei käsittelyn aikana viitattu sanallakaan siihen, että siirtoväestä tulisi pysyvää, vaan uskottiin vielä, että Karjalasta ei tarvitsisi luopua talvisodan rauhan rajoja myöten.

Myöhemmin säädettiin vielä heinämaiden ja

laitumien vuokraamisesta. Vaikka nämä lait eivät evakkoja suuresti helpottaneet vuonna 1944, niillä oli kuitenkin seuraavina vuosina merkitystä evakkojen toimeentulon kannalta. 19.9.1944 solmittiin rauhansopimus Suomen ja Neuvostoliiton välillä, minkä perusteella uutta kotia oli vailla noin 450 000 siirtolaista. Väli­rauhansopimus­neuvotteluissa ei käsitelty väestökysymystä sanallakaan ja itsestään selvänä pidettiin sitä, että karjalainen siirtoväki tulisi lopullisesti asettumaan Suomen puolelle. Voimme siis todeta, että vuosi 1944 oli merkittävä suomalaisen asutustoiminnan historiassa. Perinnäinen asutuspolitiikka välittyi siirtoväen asuttamiseen ja yksimielisyys asuttamistoimissa oli tiiviimpi kuin koskaan. Kauan se ei kuitenkaan kestänyt, sillä huhtikuussa 1945 säädetty maanhankintalaki, jolla pyrittiin asuttamaan maatalousväestö ja hoitamaan rintamamiesten maa- ja asuntokysymys, laukaisi erimielisyydet. Maataloussiirtoväkeä oli vuonna 1944 enemmän kuin talvisodan jälkeen, mikä osittain johtui siitäkin, että Hangon vuokra oli vaihtunut Porkkalaan, missä asui paljon maatalousväkeä. Siirtoväestä 45 000 sai hakemuksellaan maata. Kaikki mukaan lukien maahankintalain piiriin joutui kuitenkin noin 600 000 henkeä.

4. Karjalaisten kokemukset evakkomatkasta ja siirtolaisuudesta

Kuten jo johdannossa totesin, ovat mummini Liisa Karppinen o.s. Sinkkonen ja vaarini Mauri Koivunen kotoisin Karjalasta. Niinpä sain mahtavan tilaisuuden haastatella itse evakkoja tätä tutkielmaani varten. He ovat kuitenkin sen verran nuoria, että eivät itse muista Karjalasta tai evakkomatkasta mitään ja heidän tietonsa perustuvat siihen, mitä he ovat kuulleet vanhempiensa ja isompien sisartensa kertovan. Vaarini on nimittäin syntynyt jatkosodan aikana Karjalassa vuonna 1943 ja mummini taas Pekanpäässä 1941 hänen perheensä asetuttua seudulle evakon jälkeen. Haastattelun myötä on ollut mukava seurata, miten eri lähtökohdista heidän perheensä olivat ja miten heidän evakkomatkinsa poikkesivat toisistaan.

4.1 Ensimmäinen evakkomatka

Talvisodan alku on jäänyt pysyvästi monen karjalaisevakon mieleen. Sodan syttymiseen ei uskottu, vaikka siitä paljon puhuttiinkin. Elämä kylissä muuttui, kun sinne saapui linnoitusmiehiä tekemään panssariesteitä ja tykkiteitä, naiset alkoivat valmistaa hengityssuojaimia ja taloista otettiin hevosia armeijan käyttöön. Pelko ja ahdistus valtasivat mielet ja sodan uhka alkoi olla ilmassa. Yhtäkkiä kirpeänä pakkaspäivänä sota sitten alkoi. Kaikki miehet haettiin sotaan, vain naiset ja lapset jäivät, mutta pian heidänkin oli lähdettävä. Lähetti kierteli taloissa ilmoittamassa, milloin lähtö olisi edessä. Näkyville piti jättää sytytystarpeita, jotta rakennus voitaisiin polttaa. Monille vaikeinta oli karjan jättäminen paikalleen, olivathan ne olleet uskollisia perheenjäseniä.

Vaarini perhe asui tuohon aikaan Impilahden Pitkärannassa, joka oli isohko teollisuuspaikkakunta. Heidän perheeseensä kuului tuolloin vain yksi lapsi, vuonna 1930 syntynyt vaarini isosiskopuoli Nelly. Vaarini isä työskenteli rakennusmestarina Pitkärannan sellutehtaalla ja äidillä oli keskustassa oma kampaamo. Omaa maata heillä ei ollut, vaan he asuivat vuokralla tehtaan asunnossa. Vaarini ukilla tosin oli iso maatila hieman kauempana. Heidän perheensä lähti evakkoon heti talvisodan sytyttyä vuonna 1939, sillä Pitkäranta sijaitsi lähellä Venäjän rajaa ja oli näin ollen sotatoimialuetta. Niinpä heidän lähtönsä oli aika pikainen. Vaarini kuitenkin muistelee, että oli kuitenkin kysymys päivistä, ei vain tunneista.

Vaarin vanhempien häähätkuva 20.8.1939.

He matkasivat ensin junalla Imatralle ja sieltä edelleen Turkuun. Vaarini isä oli määrätty sinne tekemään kallio- ja asevarastosuojia armeijan siviilityöhön, sillä rakennusmestareista oli pulaa.

Baan äidin siskot taiteilemassa Laatokan rannalla Karjalassa.

Mummuni eli Baan (venäl. baabuska = mummu), miksi me häntä kutsumme, perhe sen sijaan asui Jaakkiman pitäjän Pajasyrjän kylässä, joka oli hyvin pieni maalaiskylä, jota ei nykyään ole edes olemassa. Heidän perheessään oli tuolloin seitsemän lasta. Mummuni vanhemmat olivat työläisiä; hänen äitinsä oli töissä pesulassa ja isä kantoi postia. Lisäksi heillä oli kotona vähän karjaa. Heidän perheensä lähti evakkoon vasta rauhan tultua

maaliskuussa, kun alueelle annettiin evakuoitikäsky. Jaakkima sijaitsi niin lähellä Suomen rajaa ja oli muutenkin niin syrjäinen paikka, ettei siellä ollut sotatoimia, mutta pommituksia kylläkin, joten heidän ei tarvinnut lähteä aiemmin. Mummuni muistaa kuululleensa kerrottavan, että heidän

Taaempänä kuvassa Baan isä, Johannes Sinkkonen.

perheelleen annettiin kaksi tuntia aikaa pakata ja mukaan sai ottaa vain välttämättömimmät tavarat ja vähän evästä. He joutuvat jättämään vähäisen karjansa, mutta joitain nuoria naisia jäi karjanajajiksi, jotka johdattivat karjan Suomen puolelle. Baan isä ei tullut heidän kanssaan samaa matkaa vaan jäi järjestämään tavaroita. Perheen Mummu sen sijaan

kulki heidän mukanaan. Mummuni muistelee, että ensin he menivät kansakoululle, joka oli koko kylän kokoontumispaikka. Sieltä he lähtivät hevosilla lähimmälle risteysasemalle ja sitten junalla Savonlinnaan, jossa he majoituivat kansakouluun. Siellä mummuni perhe viipyi pari viikkoa, sillä heidän perheensä vauva sairastui ja mummuni äiti hoiti häntä sairaalassa. Muut lapset olivat sillä välin tehtaalla ja lotat pitivät heistä huolta. Kun vauva oli parantunut, he lähtivät junalla kohti pohjoista, sillä väki piti äkkiä saada asutettua jonnekin. Matka kesti kauan, sillä junista oli pulaa, koska ne olivat sotilaiden käytössä ja he joutuivat odottelemaan asemilla. Lopulta heidän perheensä saapui Karunkiin, jossa majoittui kansakoululle.

Alussa elämä uudella kotiseudulla oli vaikeaa. Evakot asuivat karjakeittiöissä ja pienissä tuvissa, useampikin perhe yhdessä huoneessa. Ruokaa valmistettiin suuressa padassa ulkona ja yöt nukuttiin lattialla. Vaikka tilaa taloissa olisi kyllä ollut, sitä ei haluttu luovuttaa karjalaisille. Myös ympäröivä kulttuuri oli outoa ja riitoja syntyi herkästi. Lisäksi ruoan puute ja tieto läheisten kaatumisesta veivät monilta uskon parempaan tulevaisuuteen. Karjalaiset olivat tottuneet tekemään työtä, mutta kun sitä ei ollut, heidän aikansa kului pääosin odottamisessa ja lapsilla meni talvi ilman koulua. Toki paikallista väestöä yritettiin auttaa esimerkiksi puita pilkkomalla. Pian evakkojen keskuudessa heräsi ajatus, että kotiin olisi päästävä, hinnalla millä hyvänsä.

Pitkärannan sellutehdas, Vaarin isän Paavon työmaa.

Vaarini perhe asettui Turun kaupunkiin, jossa hänen isänsä työskenteli rakennusmestarina ja äidillä taas oli oma kampaamo keskustassa. Vaarin perhe viihtyi hänen kertomuksensa mukaan Turussa hyvin. Hän muistaa isosiskopuolensa Nellyn kertoneen, että alussa kukaan ei leikkinyt hänen kanssaan, kun hän puhui karjalan murretta. Viikossa hän kuitenkin kuulemma opetteli

Turun murteen ja sai ystäviä. Mutta kun sanoma Karjalan takaisin valtauksesta tuli, heidän perheensä oli saman tien pakannut laukut ja lähdössä innoissaan takaisin. Vaarini kertoo, että heidän ikävänsä kotiin oli suuri ja lisäksi Pitkärannassa oli hänen isänsä työmaa, sellutehdas, joka piti saada kuntoon ja taas toimimaan. Niinpä heidän perheensä ei kauan miettinyt takaisin paluuta.

Baa muistelee kansakoululle tulleen ihmisiä valitsemaan evakkoja, sillä heille oli annettu määräys ottaa heidät asumaan koteihinsa. Paikalliset eivät pitäneet siitä, että he joutuivat ottamaan taloonsa lisäelätettäviä ja koska heillä oli iso perhe, heidät otettiin viimeisenä. Talon emäntä ei kuitenkaan tykännyt heistä eikä tehnyt mitään yhteistyötä heidän kanssaan. Huonon kohtelun vuoksi he muuttivat sieltä Nikan taloon, jossa oli pieni huone, jonne heidät kaikki majoitettiin. Sielläkin emäntä oli ilkeä ja moitti karjalaisia, joten heidän perheensä hakeutui omaehtoisesti Pekanpäähän, sillä olivat kuulleet, että siellä oli Keskitalon Baakastupa talossa vapaana kesäpirtti. Talossa oli vain 2 poikaa ja isäntä, joka oli leski ja he olivat oikein mukavia ihmisiä. Baan perhe asettui asumaan sinne ja osa perheestä meni Ruotsin puolelle maalaistaloon töihin. Kun he kuulivat Karjalan takaisin valtauksesta, he eivät olleet innoissaan lähdössä takaisin toisin kuin vaarini perhe, vaikka heillä koti-ikävä olikin. Mummuni isä oli nimittäin sairastunut tuberkuloosiin ja eikä heillä ollut Karjalassa edes omaa maata, minne mennä, joten lähtöhalut eivät olleet suuret. Heidän perheensä oli myös niin suuri, että heidän olisi ollut hankala liikkua ja muutenkin he olivat kotiutuneet jo hyvin. Ruotsin rajan läheisyydessä sijainti oli myös tärkeää, sillä sieltä sai työtä ja tavaroita sillä välin, kun Suomessa oli kaikki kortilla. Niinpä Baan perhe päätti jäädä Pekanpäähän eikä lähteä paluumatkalle.

4.2 Paluu Karjalaan

Nelly-sisko, Tyne-äiti ja vaari pienenä Pitkällä rannassa perheen palattua kotiinsa.

Sitten kun paluun aika koitti, odotti karjalaisilla paikanpäällä karu maisema. Vaikka kaikki oli raunioina, muuttointo oli kova ja monille oman talon raunioidenkin näkeminen oli elämän ihanin hetki. Pellot olivat täynnä pommisuoja, räjähtämättömiä pommeja oli joka puolella, tienvierillä ristejä ja metsissä kaatuneita. Maastosta löytyneet sotatarvikkeet kiinnostivat monia pikkupoikia eikä vahingoiltakaan aina välttytty. Uuteen elämään tartuttiin kuitenkin toiveikkaina: raunioita purettiin ja uusia asuntoja rakennettiin, kaivoja putsattiin, peruna kylvettiin ja metsistä kerättiin marjoja ja sieniä, joilla ensin tultiin toimeen. Miesten ollessa rintamalla apua saatiin vankileirien sotavangeilta, joita moni evakko yhä lämmöllä muistelee.

Vaari muistelee, että hänen perheensä olisi matkannut junalla takaisin. Paikanpäällä talot oli kuulemma säilytetty, eikä niitä ollut poltettu. Ne olivat kuitenkin huonossa, siivottomassa kunnossa venäläisten asumisen jäljiltä. Vaari kertoo, että hänen perheensä oli hyvin innoissaan paluusta ja suurin osa, yli puolet heidän kyläläisistäänkin tuli takaisin. Arki alkoi sujua hyvin; hänen isällään oli kiirettä tehtaalla ja äiti pisti kampaamon taas pystyyn.

4.3 Lopullinen lähtö

Karjalainen elämänilo kukoisti ja huumorilla selvittiin monista tilanteista. Kouluilla järjestettiin iltamia, joissa laulettiin ja leikittiin. Myös tansseja pidettiin sota-ajan kielloista huolimatta. Pikkuhiljaa alkoi kuitenkin epäily rintaman murtumisesta kalvaa mieliä ja ymmärrettiin, että kohtalokkaat ajat olisivat taas edessä. Tällä kertaa lähtö oli kuitenkin rauhallisempi ja pientä omaisuuttakin pystyi ottamaan mukaan.

Vasemmalla näkyy jatkosodan kesän 1944 suurhyökkäyksen tuhoja. Oikealla vaarin Paavo-isä muuraa kaivon kantta uuteen taloonsa Kelloon. Rakennustaidot eivät kadonneet vanhanaakaan.

Vaari kertoo, että kesäkuun alussa Neuvostoliiton suurhyökkäyksen alettua rintama oli niin lähellä, että sodan pauhe kuului kylään ja heidän oli pakko paeta rintaman alta. Hänen mukaansa lähtö oli tällä kertaa nopea. Siviilit lähtivät aiemmin, mutta vaarin isä jäi evakuoimaan

tehdaskalustoa. Hän laittoi tehtaan tavaroita, kuten muuntajia ja sahoja junaan, jotteivät ne jäisi venäläisten käyttöön. Hänen työnsä oli kuitenkin turhaa, sillä rauhansopimuksessa ne vaadittiin palauttamaan takaisin. Vaarin isä oli kuitenkin hoitanut evakuoinnin niin hyvin, että kaikkea ei jouduttu palauttamaan, kun venäläiset eivät saaneet tietoonsa kaikkea, mitä hän oli vienyt.

Sodan päätyttyä rintamalta palanneiden karjalaismiesten oli erityisen vaikeaa sopeutua uusiin olosuhteisiin, joihin muu perhe osittain oli jo tottunut. Viiden sotavuoden jälkeen olo tuntui orvolta, varsinkin, kun uudessa paikassa ei ollut oikein mitään tuttua. Maanviljelijöille siirtyminen oli myös vaikeaa, sillä menetystä omaisuudesta maksetut korvaukset olivat niin pieniä, ettei niillä edes päässyt alkuun. Elämä oli aloitettava uudelleen ja pärjätä omillaan. Karjalaiset kokivat olevansa huonomassa asemassa kuin muut ja tulevansa helposti syrjityiksi. Heitä yhdistävä karjalan kieli kuitenkin säilyi ja auttoi pääsemään vaikeimmistakin tilanteista luoden yhteishenkeä. Monet nuoret karjalaiset pääsivät kiinni arkeen kansalaisopistojen kautta, jotka tarjosivat heille tietoa ammateista ja koulutuksesta, löysivät pä monet sieltä tuleva puolisonsakin. Karjalaiset olivat luonteeltaan vilkkaita, puheliaita ja auttavaisia ja se teki heistä pidettyjä. Parhaiten karjalaiset sopeutuivat Savon alueelle, missä ihmiset olivat luonteeltaan samantyyppisiä, kun taas Etelä-Pohjanmaalla kulttuurien erilaisuus aiheutti ristiriitoja paikallisten kanssa. Karjalaiset olivat tottuneet tekemään uuniruokia ja

lämmittämään uunia päivittäin, mitä taas Etelä-Pohjanmaan nuukat isännät eivät hyväksyneet ja väittivät karjalaisten syövän enemmän kuin tienaavan.

Ylhäällä kuva vaarin perheestä Martinniemes-
sä. Kuvassa Maritta-sisko, vaari , äiti ja isä.
Alhaalla kuva Martiniemen sahalta.

Vaarini muistaa paluumatkasta sen, että he menivät ensin Ylämyllyn kylään, joka sijaitsi Joensuun lähellä. Siellä he viipyivät pari viikkoa, kunnes muuttivat Pohjois-Pohjanmaalle Martinniemeen, sillä siellä oli saman yhtiön saha, missä vaarin isä oli töissä. Martinniemessä he asuivat vuoden 1953 loppuun, jolloin muuttivat Kelloon, kun vaarin isä siirtyi Oulun kaupungin palvelukseen. Vaari kertoo, että he kotiutuivat lopulta ihan hyvin. Hänen isänsä oli taas sahatyössä ja äiti perusti kampaamon. Heillä oli kuulemma kova Karjala-ikävä, mutta se, että samalle paikkakunnalle tuli muitakin karjalaisia, auttoi kotiutumaan paremmin. ”Viisi vuotta siinä kuitenkin meni, että pääsimme irti ikävästä ja isä olisi lähtenyt milloin vain takaisin ja odotti Karjalan

palautusta vuoden 1975 Ety-konferenssiin asti, jolloin totesi, ettei Karjalaa tulla palauttamaan”, vaari sanoo, ”Äitini tosin ei olisi halunnut lähteä takaisin.”

Baan perhe ei siis palannut takaisin Karjalaan, koska heillä oli kaikki hyvin Pekanpäässä. Hän muistelee, että aluksi heitä kiusattiin karjalan murteen vuoksi ja haukuttiin ”ryssiksi”. Ajan kuluttua nuoremmat lapset saivat kuitenkin paikallisista ystäviä. ”Vanhemmilla lapsilla ja äidillä jäi kuitenkin koti-ikävä, eikä vanhempi siskoni saanut yhtään kavereita ja muistelee vieläkin, miten huonosti häntä kohdeltiin”, Baa sanoo. Samaan kylään tuli vain yksi perhe Karjalasta ja hekin muuttivat pian pois, joten heillä ei ollut ketään tuttuja lähellä. Mummu kertoo, että ihmiset eivät puhuneet Karjalasta ja sitä muisteltiin lähinnä vain salassa. Hän kuitenkin muistaa, että pian heidät vilkkaina karjalaisina otettiin kuitenkin lämmöllä vastaan ja äiti sai ystäviä auttavaisella, iloisella ja sosiaalisella asenteellaan. Mummun mukaan Keskitalon leski-isäntä kävi aina iltaisin juttelemassa hänen kanssaan, kun heidän isänsä oli kuollut tuberkuloosiin. Kun kysyn mummulta, tarjottiinko heille maahankintalain mukaista kylmää tilaa, hän muistaa näin tapahtuneen ja kertoo isänsä käyneen sitä katsomassa. Se sijaitsi kuitenkin kuulemma kaukana suolla, johon ei mennyt tietä, ja koska heidän isänsä oli niin sairas ja lapset nuoria, he eivät olisi voineet rakentaa sinne maatilaa ja eivätkä siksi ottaneet sitä.

5. Loppupäätelmät

Tähän loppuun kirjoitan vielä vähän ajatuksiani, joita on herännyt mieleeni tehdessäni tätä tutkielmaa. Aivan ensiksi haluan todeta, miten tämän esitelmän teko on avannut maailmaani. En olisi ikinä voinut kuvitella, että tällä olisi niin suuri merkitys itselleni, kun ensimmäiset sanat tähän syksyllä raapustin. Olen aina ollut hyvin kiinnostunut historiasta ja kun sain mahdollisuuden syventää historian tietojani yhdistämällä sen samalla sukuni historiaan, en miettinyt kauaa. Ilman tätä tutkielmaa en olisi ehkä koskaan saanut tietoja sukuni historiasta ja isovanhempieni perheistä. On ollut mielenkiintoista kuulla uusia, yllättäviäkin tietoja isovanhempieni lapsuudesta. Erityisen mielenkiintoista on ollut, miten erilaisista olosuhteista vaarin ja Baan perheet ja näin myös sukuni juuret olivat. Näin tämä tutkielma toimi minulle myös eräänlaisena sukututkimuksen apuvälineenä. Tätä tutkielmaa tehdessäni mieleeni on herännyt kaikenlaista. Ensimmäkin se, miten karu isovanhempieni perheiden kohtalo on ollut, on herättänyt huomioni. On kamalaa ajatella, että joutuu jättämään kaiken omaisuutensa ja lähtemään hirveällä kiireellä kotiseudultaan palaamatta koskaan. Voi siinä itse miettiä, mitä ottaisi mukaan, jos annettaisiin vain pari tuntia aikaa. Mummuni Baan äidillä on ollut varmaan erityisen kova kiire, kun on joutunut huolehtimaan kuudesta lapsesta, vauvasta ja vielä perheen mummusta. Hänelle täytyy kyllä nostaa hattua siitä, että hän on jaksanut hoitaa perhettään. Vaarini perheellä sen sijaan oli varmaan vähän helpompaa, kun heillä oli silloin vain yksi lapsi. Tämä heidän perheidensä välinen yhteiskuntaluokkaero on tullut minulle täysin uutena asiana tätä tutkielmaa tehdessäni. Mummuni perhe oli köyhä työläisperhe pikku syrjäkylästä, kun taas vaarini perhe oli hyvin toimeentuleva kaupunkilaisperhe. Tämän huomasin myös kysellessäni heiltä valokuvia. Baalla niitä oli vain muutama, kun taas vaarilta niitä löytyi suuri laatikollinen. Baan perheestä ei ollut edes otettu perhepotrettia.

Kuvassa Baan äiti Saima Sinkkonen. Baa muistelee tämän olleen ainut Saimasta otettu kuva.

On myös ollut mielenkiintoista huomata se, miten heidän perheidensä ajatusmaailmat olivat niin erilaisia. Mummuni perhe tyytyi asumaan Torniojokilaaksoon, vaikka he siellä alussa vähän onnettomia olivatkin. Heidän perheensä surua lisäsi myös se, että mummuni isä menehtyi vuonna 1941 ennen kuin Baa ehti edes syntyä. Sen takia Baan äidillä on ollut paljon työtä, eikä heidän perheensä elämä ole ollut helppoa. On onni, että heidät lopulta otettiin sydämellisesti vastaan ja äitikin sai ystäviä. Vaarin perhe taas lähti innoissaan takaisin Karjalaan ja olisi mielellään viipynyt

siellä koko elämänsä. Heidän perheessään oli vain kolme lasta, joten elämä oli helpompaa ja molemmat vanhemmat pystyivät käymään töissä. Vaarin isä oli arvostettu rakennusmestari ja äiti innokas kampaaja. He olivat näin ollen siis paljon rikkaampia ja yhteiskuntaluokassa korkeammalla tasolla kuin Baan perhe.

Otan vielä tässä lopussa esille yhden asian. Täytyy todeta, miten sisukkaita ihmiset ovat tuohon aikaan olleet. Heiltä oli viety kaikki, talo, ystävät, omaisuus ja Baan perheeltä vielä isä, mutta he eivät valittaneet. He eivät valittaneet, vaikka mieli teki. He olivat sisukkaita ja jatkoivat vaan elämäänsä eteenpäin huolimatta siitä, että kaikki oli viety. On hienoa, miten he pystyivät nauttimaan elämän pienistä iloista kaiken toivottomuuden keskellä. Baa muistelee, että vaikka heillä ei ollut mitään leluja tai edes potkupalloa, he eivät kuitenkaan koskaan olleet onnettomia vaan keksivät aina tekemistä. Kunpa ihmiset nykyäänkin tekisivät niin. Olen erittäin ylpeä, että saan olla sukua näille todellisille työnraatajille, vaatimattomille ja sisukkaille suomalaisille. Vaikka en isoisovanhempieni saanut koskaan tavatakaan, haluan osoittaa suurta kunnioitusta sille, että he ovat kaikista vastoinikäymisistä huolimatta selvinneet ja jättäneet jälkeensä oivan esimerkin siitä, millainen sisu meissä suomalaisissa elää. Haluan vielä tässä lopussa osoittaa äärimmäisen suuren kiitoksen mummulleni Liisa Karppiselle ja vaarilleni Mauri Koivuselle, jotka ovat auttaneet minua tämän tutkielmani teossa. Ilman heitä en olisi tätä esitelmää edes tehnyt. On mahtavaa, että olen voinut näin ikuistaa sukuni historiaa tähän tutkielmaani ennen kuin se katoaa isovanhempieni mukana. Tämän tutkielman tekeminen on antanut minulle paljon ja kertonut sukuni historiasta ja olen hyvin kiitollinen näin jälkikäteen, että ryhdyin tähän urakkaan.

6. Lähteet:

Haastattelut:

Liisa Karppisen haastattelu 20.12.2012.

Mauri Koivusen haastattelu 27.1.2013

Kirjalähteet:

Edgren, Torsten; Manninen, Merja ja Ukkonen, Jari,
Eepos: Suomen historian käsikirja, Porvoo; Helsinki 2003.

Nevakivi, Jukka; Haataja, Lauri; Hentilä, Seppo; Hietanen, Silvo, Saraste, Erja; Seppinen, Ilkka ja
Turtola, Martti, Suomi 1944, Helsinki 1984.

Seppänen Unto, Evakko, Keuruu 2004

Internet-lähteet:

Karjalan liitto ry., Siirtokarjalaisuus,
<http://www.karjalanliitto.fi/index.phtml?s=41>. 20.11.2012

Leskelä, Riina; Onttonen, Markku; Roivainen Maija; Saarinen Vesa ja Ventelä Lotta,
Muistojeni Karjala, <http://yle.fi/teema/karjala/sivu.php?id=181> 14.12.2012

Rapo, Seppo, Luovutettu Karjala,
http://www.luovutettukarjala.fi/home_luovutettu.htm. 15.12.2012

Kuvat:

Liisa Karppisen kuva-arkisto

Mauri Koivusen kuva-arkisto

Raninen-Siiskonen, Tarja, Karjalainen siirtoväki
<http://yle.fi/teema/karjala/sivu.php?id=36>. 15.12.2012

Rissanen, Juho, Synkkä pako sodan tieltä
http://www.iltalehti.fi/talvisota/2009120710607359_ts.shtml. 19.12.2012

Skolverket Finska suomen kieli; Yläaste-lukio; Jatkosota
<http://modersmal.skolverket.se/finska/index.php/yl%C3%A4aste---lukio-sp-174/71-toinen-maailmansota/718-jatkosota>

EVAKKOJEN HAASTETTELUT

Missä asuitte? Millainen perhe teillä oli?

Mauri Koivunen: *Asuimme Impilahden Pitkärannassa. Alue ei ollut maaseutua vaan teollisuuspaikkakunta, joka on edelleen olemassa. Perheessämme oli tuolloin vain yksi lapsi, vuonna 1930 syntynyt isosiskoni Nelly. Isäni oli rakennusmestarina Pitkärannan sellutehtaalla ja äidillä oli keskustassa oma kampaamo. Omaa maata meillä ei ollut vaan asuimme vuokralla tehtaan asunnossa. Isän isälläni tosin oli iso maatila hieman kauempana.*

Liisa Karppinen o.s. Sinkkonen: *Perheemme asui Jaakkiman pitäjän Pajasyrjän kylässä. Se oli hyvin pieni kylä, jota ei nykyään ole edes olemassa. Kauppiaiden, suutarien ja opettajien lisäksi kaikki muut kyläläiset elivät maataloudesta. Perheessämme oli tuolloin seitsemän lasta. Vanhempani olivat työläisiä, äiti oli pesulassa ja isä kantoi postia. Lisäksi meillä oli kotona vähän karjaa.*

Milloin lähditte evakkoon?

Mauri Koivunen: *Lähdimme sotaa karkuun vuoden 1939 loppupuolesta talvisodan sytyttyä. Pitkäranta oli lähellä Venäjän rajaa ja sotatoimialuetta, joten lähtö oli aika pikainen. Oli kuitenkin kysymys päivistä, ei vain tunteista.*

Liisa Karppinen o.s. Sinkkonen: *Lähdimme evakkoon vasta rauhan tultua maaliskuussa, kun alueellemme annettiin evakuointikäsky. Jaakkima sijaitsi niin lähellä Suomen rajaa ja oli muutenkin niin syrjäinen paikka, ettei siellä ollut sotatoimia, mutta pommituksia kylläkin.*

Olitteko tietoisia sodan uhkasta vai tuliko Neuvostoliiton hyökkäys yllätyksenä?

Mauri Koivunen: *Kyllä uskon, että hyökkäys tuli jonkunlaisena yllätyksenä, vaikka ulkopoliittisesta tilanteesta jotain tiedettiinkin.*

Liisa Karppinen o.s. Sinkkonen: *Kyllä sodan uhkasta tiedotettiin, mutta ei se pikkukyliin levinnyt. Sodan häviöstä me tietenkin kuulimme, mutta emme halunneet uskoa, että rajat muuttuisivat.*

Millä tavalla matkustitte ja mitä reittiä? Minne lopulta päädyitte?

Mauri Koivunen: *Matkasimme junalla Imatralle ja sieltä edelleen Turkuun. Isä oli määrätty sinne tekemään kallio- ja asevarastosuojia armeijan siviilityöhön, sillä rakennusmestareista oli pula.*

Liisa Karppinen o.s. Sinkkonen: *Meille tultiin tiedottamaan evakuoinnista ja annettiin ensin kaksi tuntia aikaa pakata. Mukaan sai ottaa vain välttämättömimmät tavarat ja meille uskoteltiin, että tulisimme pian takaisin ja käskettiin ottamaan parin päivän eväät. Karja jouduttiin jättämään ja joillakin jäi paistit uuniin. Joitakin nuoria naisia jäi karjanajajiksi, jotka yrittivät johdattaa sen Suomen puolelle. Isäni ei tullut samaa matkaa kanssamme vaan jäi järjestämään tavaroita. Mummu sen sijaan tuli mukaan. Ensimmäinen menimme kansakoululle, joka oli koko kylän kokoontumispaikka.*

Sieltä lähdettiin hevosilla lähimmälle risteysasemalle ja sitten junaan. Junalla menimme Savonlinnaan, jossa majoituttiin tehtaaseen/kansakouluun. Siellä viivyimme pari viikkoa, sillä perheemme vauva sairastui ja äiti hoiti häntä sairaalassa. Muut lapset olivat tehtaalla ja lotat pitivät heistä huolta. Sen jälkeen lähdimme junalla kohti pohjoista, sillä väki piti äkkiä saada asutettua jonnekin. Matka kesti kauan, sillä junista oli pulaa, koska ne olivat sotilaiden käytössä ja jouduimme odottelemaan asemilla. Vihdoin saavuimme perille Karunkiin, missä yövyimme täpötäydessä koulussa.

**Minne teidät majoitettiin? Saitteko oman tilan vai asuitteko toisten nurkissa?
Miten paikalliset ihmiset suhtautuivat teihin? Miten viihdyitte, saitteko ystäviä?**

Mauri Koivunen: *Asuimme Turun kaupungissa vuokra-asunnossa. Emme me omaa tilaa voineet emmekä halunneet ottaa, sillä ei meillä sellaista Karjalassakaan ollut. Perheeni viihtyi Turussa hyvin: isäni työskenteli rakennusmestarina ja äidillä taas oli oma kampaamo keskustassa. Isosiskoni Nelly muistelee, että alussa kukaan ei leikkinyt hänen kanssaan, kun hän puhui karjalan murretta. Viikossa hän kuitenkin kuulemma opetteli Turun murteen ja sai ystäviä.*

Liisa Karppinen: *Koululle tuli sitten ihmisiä valitsemaan evakkoja, sillä heille oli annettu määräys ottaa heidät asumaan koteihinsa. Paikalliset eivät pitäneet siitä, että he joutuivat ottamaan taloonsa lisäelätettäviä ja koska meillä oli iso perhe, meidät otettiin viimeisenä. Talon emäntä ei kuitenkaan tykännyt meistä eikä tehnyt mitään yhteistyötä kanssamme. Huonon kohtelun vuoksi muutimme sieltä Nikan taloon, jossa oli pieni huone jonne meidät kaikki majoitettiin. Sielläkin emäntä ilkeä ja moitti karjalaisia, joten perheeni hakeutui omaehtoisesti Pekanpähän, sillä olivat kuulleet, että siellä oli Keskitalon Baakastupa talossa vapaana kesäpirtti. Talossa oli vain 2 poikaa ja isäntä, joka oli leski ja he olivat oikein mukavia ihmisiä. Kotiuduimme sinne ja osa perheestä meni Ruotsin puolelle maalaistaloon töihin. Äiti ompeli vaatteita, isäntä sammutti valot*

Meille kyllä tarjottiin maahankintalain mukaista kylmää tilaa ja isä kävi sitä katsomassa. Se sijaitsi kuitenkin kaukana suolla, johon ei mennyt tietä, ja koska isä oli niin sairas ja lapset nuoria, emme olisi voineet rakentaa sinne maatilaa ja siksi emme ottaneet sitä.

Aluksi meitä kiusattiin karjalan murteen vuoksi ja haukuttiin ”ryssiksi”. Ajan kuluttua nuoremmat lapset saivat kuitenkin paikallisista ystäviä. Vanhemmilla lapsilla ja äidillä jäi kuitenkin koti-ikävä, eikä vanhempi siskoni saanut yhtään kavereita ja muistelee vieläkin, miten huonosti häntä kohdeltiin. Samaan kylään tuli vain yksi perhe Karjalasta (Innaset) ja hekin muuttivat pian pois, joten meillä oli ollut ketään tuttuja lähellä. Ihmiset eivät puhuneet Karjalasta ja sitä muisteltiin lähinnä vain salassa. Pian meidät vilkkaina karjalaisina otettiin kuitenkin lämmöllä vastaan ja äiti sai ystäviä auttavaisella, iloisella ja sosiaalisella asenteellaan. Keskitalon leski-isäntä kävi aina iltaisin juttelemassa hänen kanssaan, kun isäni oli kuollut.

Maksettiinko teille korvauksia menetetyistä omaisuudesta?

Mauri Koivunen: *Ei meille suoranaisesti mitään maksettu, koska ei meillä ollut omaa tilaakaan, mutta isäni vanhemmat, joilla oli oma tila Karjalassa, saivat jakosodan jälkeen Suomen puolelta korvaukseksi maatilan. Sen he kuitenkin luovuttivat yhdelle isäni veljistä.*

Liisa Karppinen: *Kyllä meille jotain maksettiin, mutta koska meillä ei Karjalassa ollut maata, ne olivat pienemmät.*

Kun kuulitte, että Karjala oli vallattu takaisin, olitteko innossaan lähdössä takaisin? Miksi?

Mauri Koivunen: *Kyllä, saman tien oli perheeni pakannut laukut ja lähdössä takaisin. Ikävä kotiin oli suuri ja lisäksi Pitkärannassa oli isän työmaa, sellutehdas, joka piti saada kuntoon ja taas toimimaan. Töitä oli tarjolla eikä perheeni kauaa miettinyt takaisin paluuta.*

Liisa Karppinen: *Emme olleet, vaikka kyllä meillä jonkunlainen ikävä olikin. Isä oli sairastunut tuberkuloosiin ja eikä meillä ei ollut Karjalassa edes omaa maata. Perheemme oli niin suuri, että meidän olisi ollut hankala liikkua ja muutenkin olimme kotiutuneet jo hyvin. Ruotsin rajan läheisyydessä sijainti oli myös tärkeää, sillä sieltä sai työtä ja tavaroita sillä välin, kun Suomessa oli kaikki kortilla.*

Miten matkasitte takaisin? Miltä paikanpäällä näytti?

Mauri Koivunen: *Paluumatka suoritettiin myös junalla. Paikanpäällä talot oli säilytetty eikä niitä ollut poltettu. Ne olivat kuitenkin huonossa, siivottomassa kunnossa venäläisten asumisen jäljiltä.*

Mitkä olivat tuntemuksenne? Miten elämä kotona alkoi sujua?

Mauri Koivunen: *Perheeni oli hyvin innoissaan paluusta ja suurin osa, yli puolet heidän kyläläisistäänkin tuli takaisin. Arki alkoi sujua hyvin; isällä oli kiirettä tehtaalla ja äiti pisti kampaamon taas pystyyn.*

Milloin aloitte aavistella, että joutuisitte pian lähtemään?

Mauri Koivunen: *Kyllä kesäkuun alussa 1944, kun alkoi Neuvostoliiton suurhyökkäys. Rintama oli niin lähellä, että sodan pauhe kuului kylään ja meidän oli pakko paeta rintaman alta.*

Miten evakuointi suoritettiin?

Mauri Koivunen: *Tällä kertaa lähtö oli nopea. Siviilit lähtivät aiemmin, mutta isäni jäi evakuoimaan tehdaskalustoa. Hän laittoi tehtaan tavaroita, kuten muuntajia ja sahoja junaan, jotteivät ne jäisi venäläisten käyttöön. Isäni työ oli kuitenkin turhaa, sillä rauhansopimuksessa Neuvostoliitto vaati palauttamaan ne takaisin. Isäni oli kuitenkin hoitanut evakuoinnin niin hyvin, että kaikkea ei jouduttu palauttamaan, kun venäläiset eivät saaneet tietoonsa kaikkea, mitä isä oli vienyt.*

Miten ja minne tällä kertaa matkasitte? Miten kotiuduite?

Mauri Koivunen: *Menimme ensin Ylämyllyn kylään, joka sijaitsi Joensuun lähellä. Siellä viivyimme pari viikkoa. Ylämyllystä muutimme sitten Pohjois-Pohjanmaalle Martiniemeen, sillä siellä oli saman yhtiön saha, missä isä oli töissä. Martiniemessä asuimme vuoden 1953 loppuun, jolloin muutimme Kelloon, kun isä siirtyi Oulun kaupungin palvelukseen.*

Miten teihin tällä kertaa suhtauduttiin, kotiuduitteko hyvin? Mitkä olivat tuntemuksenne, kun Karjala luovutettiin uudelleen? Jäikö teille koti-ikävä ja halu palata takaisin?

Mauri Koivunen: *Kotiuduimme lopulta ihan hyvin. Isä oli taas sahatyössä ja äiti perusti kampaamon. Meillä oli kova Karjala-ikävä, mutta se että samalle paikkakunnalle tuli muitakin karjalaisia, auttoi kotiutumaan paremmin. Viisi vuotta siinä kuitenkin meni, että pääsimme irti ikävästä ja isä olisi lähtenyt milloin vain takaisin ja odotti Karjalan palautusta vuoden 1975 Ety-konferenssiin asti, jolloin totesi, ettei Karjalaa tulla palauttamaan. Äitini tosin ei olisi halunnut lähteä takaisin.*